
МЕТОДОЛОГІЯ І МЕНДЖМЕНТ У ФІЗИЧНІЙ КУЛЬТУРІ

УДК 613.86: 004.413: (37.015)
ББК 75.0

Ірина Поташняк, Юрій Лотюк, Оксана Кубович,
Богдан Мицкан, Ігор Випасняк

РЕЙТИНГ КАТЕГОРІЇ “ЗДОРОВ’Я” В СИСТЕМІ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ СТУДЕНТІВ

У статті наведено результати вивчення рейтингу ціннісних орієнтацій студентів. Акцентовано увагу на здоров’я як найвищій особистісній і суспільній цінності людини та його місці в системі ціннісних орієнтацій майбутніх фахівців зі здоров’я людини. Подано короткий зміст авторської комп’ютерної програми аналізу результатів вивчення рейтингу ціннісних орієнтацій та можливостей їхнього використання для одержання оперативної інформації при проведенні масових досліджень (групи, курси, факультети, ВНЗ) з метою внесення змін і доповнень у зміст і методики професійної підготовки майбутніх фахівців.

Ключові слова: студенти, ціннісні орієнтації, здоров’я, інформаційні технології, професійна підготовка.

В статье представлены результаты изучения рейтинга ценностных ориентаций студентов. Акцентировано внимание на “здоровье” как наивысшей личностной и общественной ценности человека и его месте в системе ценностных ориентаций будущих специалистов здоровья человека. Дано краткое содержание авторской компьютерной программы анализа результатов изучения рейтинга ценностных ориентаций и возможностей ее использования для получения оперативной информации при проведении массовых исследований (группы, курсы, факультеты, ВУЗ) с целью внесения изменений и дополнений в содержание и методики профессиональной подготовки специалистов.

Ключевые слова: студенты, ценностные ориентации, здоровье, информационные технологии, профессиональная подготовка.

Results over of study of rating of the valued orientations of students are brought. Attention is accented on a health as the greatest personality and public value of man and his place in the system of the valued orientations of future specialists of health of man. Short maintenance of the author computer program of analysis of results of study of rating of the valued orientations and possibilities of their use is given for the receipt of operative information during the leadthrough of mass researches (groups, courses, faculties, higher educational establishment) with the purpose of making alteration and additions in maintenance and methods of professional preparation of future specialists.

Key words: students, valued orientations, health, information technologies, professional preparation.

Постановка проблеми та аналіз результатів останніх досліджень. Сьогодні на сучасному етапі розвитку філософії, освіти та педагогічної теорії принципового значення набула увага до особистості вчителя (вихователя, викладача) як основного провідника значущої для суспільства інформації, головного чинника виховного процесу, зміцнення позиції педагога в суспільстві, оскільки завдяки його роботі та впливові на учнів (студентів) формується громадянин, зміцнюється інтелектуальний та духовний потенціал нації [5].

Ті знання, які мають не лише професійний характер, але й перетворилися на цінність (ціннісні орієнтації, що визначають ставлення педагога до професійної діяльності та педагогічної дійсності), можуть стати фундаментом ефективної педагогічної діяльності. Змінюючи ціннісні настанови людини й суспільства (за суспільної згоди, безперечно), ми здатні змінювати своє майбутнє.

Національна доктрина розвитку освіти в Україні у XXI столітті, Концепція формування позитивної мотивації на здоровий спосіб життя дітей і молоді пріоритетними завданнями системи освіти визначають питання “навчання людини відповідального ставлення до власного здоров’я і здоров’я оточуючих як до найвищих суспільних та індивідуальних цінностей” [1].

Для вирішення цих завдань у ВНЗ за напрямом “Фізичне виховання, спорт і здоров’я людини” професійно готують фахівців зі здоров’я людини.

Модернізація освіти в цьому напрямку можлива за умови розробки й упровадження здоров’язберігаючих технологій навчання студентів, спрямованих на формування в них світоглядних установок на розуміння “здоров’я” як найвищої особистісної й суспільної цінності.

Розробка й упровадження інформаційних технологій аналізу результатів наукових досліджень з питань ціннісних орієнтацій студентів допоможе в цьому і вони реально можуть бути застосовані в процесі навчання в рамках міждисциплінарних зв’язків при освоєнні блоку медико-біологічних та психолого-педагогічних дисциплін і вивченні навчальних курсів з “Інформатики”, “Інформаційних технологій”, “Математичної статистики” тощо.

Питання цінностей і ціннісних орієнтацій знаходиться в центрі філософської уваги з давніх-давен: цінності є потужним чинником мотивації поведінки людини.

Категорія “цінність” має фундаментальне значення, до поняття “цінність” застосовується широкий діапазон трактувань. Сукупність цих тлумачень дає підстави стверджувати, що цінності поєднують у собі ознаки об’єктивного й суб’єктивного, характеристики духовного й матеріального, риси індивідуально-особистісного та загальнодуховного [3; 4; 5].

Водночас категорія “цінність” є загальнометодологічним орієнтиром, додає ціннісного забарвлення вирішенню найрізноманітніших соціальних (зокрема педагогічних) проблем. Ці аспекти необхідно враховувати в процесі формування ціннісно-сміислової готовності майбутнього педагога до професійної діяльності [5].

У педагогічній теорії радянського періоду дослідженню проблеми педагогічних цінностей та їх класифікації присвячені роботи Н.Анікеєвої, С.Вершловського, І.Ісаєва, В.Сластьоніна, Є.Шиянова та інших учених. До роботи ціннісного наповнення особистості педагога зверталися такі вітчизняні вчені, як В.Гриньков, І.Зязюн, М.Євтух, С.Сисоєва та ін. [5].

У структурі професійно-педагогічної підготовки майбутнього вчителя (викладача) цінності посідають важливе місце, будучи основою, на яку спираються всі інші компоненти системи професійної діяльності. Цінності – це духовний феномен, що має особливий сенс, постає своєрідним орієнтиром людської поведінки та формування життєвих і професійних установок майбутніх педагогів. Цінності зорієнтовують діяльність особистості, а також істотно впливають на процес її становлення. Вони безпосередньо пов’язані з мотиваційною сферою особистості, є регулювальним фактором життєдіяльності та виявляють і розкривають себе в практичній поведінці людини. Цінності – це те, що людина особливо цінує в житті, навколишньому світі, людях, матеріальній і духовній культурі, те, чому вона надає особливого значення. Відтак світ цінностей людина вибудовує в процесі предметно-практичної діяльності.

Мета роботи – визначити рейтинг ціннісних орієнтацій студентів стосовно здоров’я як найвищої особистісної й суспільної цінності.

Методи дослідження. Для реалізації поставленої мети використовували метод аналізу та узагальнення наукових джерел, метод математико-статистичної обробки одержаної інформації; при вивченні ціннісних орієнтацій за основу взяли методику М.Рокича [7] в модифікації І.В.Поташнюк [6]. Анкета опитування студентів включала 5 блоків цінностей (матеріальні, культурні, інтелектуальні, фізичні, сімейні), по 4 цінності в кожному, загалом 20.

Опитування студентів проводилося на персональному комп’ютері (ПК) з використанням комп’ютерної програми (методику подано нижче). Студент одержував завдан-

ня розмістити наведений перелік цінностей у порядку від найменшого бала до найвищого (від 1 до 20). Рейтинг ціннісних орієнтацій вивчено в 311 студентів, з них: 233 студенти факультету здоров'я, фізичної культури і спорту (ЗФКС – майбутні фахівці зі здоров'я людини), у 33 студентів інституту педагогічної освіти (ІПО) та 45 студентів історико-філологічного (ІФ) факультету.

Рейтинг цінностей оцінювали таким чином: високий (1–3 місце), середній (4–10 місце), задовільний (11–17 місце), низький (18–20 місце).

Сутність інформаційної технології полягала в такому: уперше розроблена, впроваджена й пропонується для використання комп'ютерна програма збору й аналізу інформації щодо рейтингу ціннісних орієнтацій студентів (автор – Лотюк Ю.Г.).

Зауважимо, що в педагогічних (психологічних, соціологічних) дослідженнях накопичується об'ємний матеріал інформації, його систематизація й обробка займає багато часу [2], тому користувачі запропонованої комп'ютерної програми мають можливість одержати оперативний цифровий матеріал для аналізу рейтингу цінностей, який можна проводити між групами студентів у межах факультету, між факультетами, між ВНЗ у регіоні й т. ін. Оперативна інформація щодо рейтингу цінностей студентів, які освоюють різні спеціальності, дає можливість швидко вносити корективи в навчально-виховний процес (зміст, методика навчання) задля підвищення рівня професійної підготовки фахівців.

Результати досліджень. Рейтинг цінностей студентів різних факультетів наведено в табл. 1 та на рис. 1. Установлено, що студенти факультету ЗФКС досить чітко визначились у своїх життєвих цінностях. У 53,2% студентів високий рейтинг займають фізичні цінності (“міцне здоров'я”), у 46,8% – створення сім'ї. На 4–10 місце (середній рівень рейтингу) 42,5% поставили високий професійний рівень, 45,1 – 52,8% – народження й виховання дітей, 44,6–53,2% – матеріальні цінності, 40,8% – фізичне вдосконалення, зовнішній вигляд. У 30% студентів цього факультету низький рівень рейтингу займають культурні цінності (18–20 місце). У студентів – майбутніх фахівців зі здоров'я є резервні можливості підвищити рейтинг цінності “міцне здоров'я” з 53,2% і вище в процесі навчальних занять з допомогою спеціальних методик.

Студенти ІПО – це переважно дівчата, тільки 30,3% з них поставили “міцне здоров'я” на 1–3 місце, 48,5% уважають, що краще бути неодруженими, 48,5–45,5% на 4–10 місце поставили культурні цінності, 48,5% хочуть присвятити свій інтелект науці, культурі й при цьому 45,5% опитаних дівчат цінують фізичне вдосконалення, проте 45,5% студенток міцне здоров'я поставили на останні (18–20) місця.

На історико-філологічному факультеті найвищий рейтинг у 68,9% студентів одержала цінність “міцне здоров'я”. Середній рівень рейтингу (4–10 місце) 53,3% студентів надали професійній підготовці, 44,4–53,3% – народженню й вихованню дітей, 48,9% – зовнішньому вигляду, 44,4–51,1% – матеріальним цінностям, 40,0–42,2% – мріють одружитися. Низький рівень рейтингу (18–20 місце) 48,9% припадає на спортивні досягнення.

Таблиця 1

Рівень цінностей орієнтацій студентів різних факультетів

Факультет	Блок цінностей	Цінності	Рейтинг цінностей							
			Високий (1–3 місце)		Середній (4–10 місце)		Задовільний (11–17 місце)		Низький (18–20 місце)	
			абсолютне число	%	абсолютне число	%	абсолютне число	%	абсолютне число	%
ЗФКС n = 233	Матеріальні цінності	квартира	60	25,8%	124	53,2%	41	17,6%	8	3,4%
		одяг, взуття	32	13,7%	104	44,6%	77	33,0%	20	8,6%
		машина	16	6,9%	111	47,6%	87	37,3%	19	8,2%
		гроші	60	25,8%	108	46,4%	46	19,7%	19	8,2%
		Разом	168		447		251		66	
	Культурні цінності	подорожі	5	2,1%	73	31,3%	141	60,5%	14	6,0%
		література	6	2,6%	42	18,0%	117	50,2%	68	29,2%
		захоплення музикою й образотворчим мистецтвом	8	3,4%	39	16,7%	116	49,8%	70	30,0%
		відвідування закладів культури	6	2,6%	44	18,9%	129	55,4%	53	22,7%
		Разом	25		198		503		205	
	Сім'я як цінність	створення сім'ї	109	46,8%	79	33,9%	27	11,6%	18	7,7%
		народження дітей	69	29,6%	105	45,1%	37	15,9%	22	9,4%
		виховання дітей	32	13,7%	123	52,8%	65	27,9%	13	5,6%
		бути неодруженим (ою)	20	8,6%	45	19,3%	34	14,6%	134	57,5%
		Разом	230		352		163		187	
	Інтелектуальні цінності	високий професійний рівень	30	12,9%	99	42,5%	98	42,1%	6	2,6%
		бажання зайняти провідне місце	17	7,3%	88	37,8%	113	48,5%	15	6,4%
		професійне самовдосконалення	17	7,3%	88	37,8%	104	44,6%	24	10,3%
		присвятити свій інтелект науці, культурі	8	3,4%	45	19,3%	93	39,9%	87	37,3%
		Разом	72		320		408		132	
Фізичні цінності	фізичне удосконалення	22	9,4%	95	40,8%	93	39,9%	23	9,9%	
	міцне здоров'я	124	53,2%	65	27,9%	24	10,3%	20	8,6%	
	спортивні досягнення	22	9,4%	62	26,6%	104	44,6%	45	19,3%	
	зовнішній вигляд	34	14,6%	95	40,8%	86	36,9%	18	7,7%	
	Разом	202		317		307		106		

Продовж. табл.1

ШО n = 33	Матеріальні цінності	квартира	5	15,2%	11	33,3%	13	39,4%	4	12,1%
		одяг, взуття	3	9,1%	18	54,5%	9	27,3%	3	9,1%
		машина	3	9,1%	16	48,5%	12	36,4%	2	6,1%
		гроші	6	18,2%	15	45,5%	7	21,2%	5	15,2%
		Разом	17		60		41		14	
	Культурні цінності	подорожі	4	12,1%	15	45,5%	12	36,4%	2	6,1%
		література	5	15,2%	16	48,5%	8	24,2%	4	12,1%
		захоплення музикою й образотворчим мистецтвом	7	21,2%	12	36,4%	10	30,3%	4	12,1%
		відвідування закладів культури	9	27,3%	12	36,4%	10	30,3%	2	6,1%
		Разом	25		55		40		12	
	Сім'я як цінність	створення сім'ї	3	9,1%	9	27,3%	11	33,3%	10	30,3%
		народження дітей	4	12,1%	8	24,2%	11	33,3%	10	30,3%
		виховання дітей	1	3,0%	11	33,3%	14	42,4%	7	21,2%
		бути неодруженим (ою)	16	48,5%	4	12,1%	6	18,2%	7	21,2%
		Разом	24		32		42		34	
	Інтелектуальні цінності	високий професійний рівень	1	3,0%	8	24,2%	21	63,6%	3	9,1%
		бажання зайняти провідне місце	2	6,1%	11	33,3%	18	54,5%	2	6,1%
		професійне самовдосконалення	2	6,1%	6	18,2%	23	69,7%	2	6,1%
		присвятити свій інтелект науці, культурі	4	12,1%	16	48,5%	10	30,3%	3	9,1%
		Разом	9		41		72		10	
Фізичні цінності	фізичне удосконалення	4	12,1%	15	45,5%	11	33,3%	3	9,1%	
	міцне здоров'я	10	30,3%	1	3,0%	7	21,2%	15	45,5%	
	спортивні досягнення	7	21,2%	14	42,4%	5	15,2%	7	21,2%	
	зовнішній вигляд	3	9,1%	13	39,4%	13	39,4%	4	12,1%	
	Разом	24		43		36		29		

Група Попашнок, Юрій Лоток, Оксана Кубович, Богдан Мишук, Георг Віласянк. Рейтинг категорії...

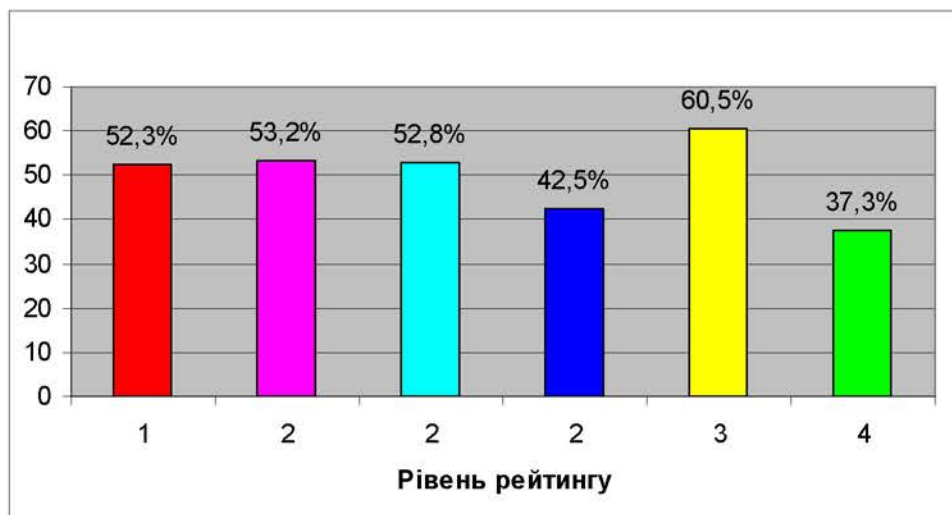

Рис. 1. Рейтинг цінностей студентів факультету ЗФКС

Примітки: Рівень рейтингу: 1) високий; 2) середній; 3) задовільний; 4) низький.

Цінності: ■ – фізичні (міцне здоров'я); ■ – матеріальні; ■ – сімейні; ■ – професійні; ■ – культурні; ■ – інтелектуальні.

Таким чином, високий рейтинг у ряду запропонованих двадцяти займають фізичні цінності (“міцне здоров'я”), середній рейтинг займають матеріальні, сімейні, професійні цінності, але питома вага осіб, що надають їм перевагу, на наш погляд, невисока. Задовільний рівень займають культурні, низький – інтелектуальні цінності. У процесі професійної підготовки майбутніх фахівців виникає гостра потреба формування професійно-педагогічної спрямованості особистості студентів, насамперед їхніх життєвих цінностей.

Цю потребу необхідно забезпечити через освіту шляхом розробки здоров'язберігаючих програм, які складають цілісну систему організації оздоровчих технологій, що відповідають діяльнісному підходу до навчання, активізують пошукову активність і створюють максимально сприятливі умови для розвитку творчої особистості, для свідомого життєтворчого ставлення до себе, довкілля, збереження свого здоров'я.

Методика використання комп'ютерної програми. Під час створення програми обробки й аналізу результатів наукових досліджень з питань цінностей і ціннісних орієнтацій студентів важливим є збір інформації. Так, для забезпечення репрезентативності вибірки необхідно протестувати від 100 до 500 студентів. Тому недоцільним є як використання паперових анкет, так і десктоп-орієнтованої програми для персонального комп'ютера. Якщо в першому випадку можливо проводити анкетування відразу всієї аудиторії, то потім виникають значні ускладнення під час аналізу й систематизації результатів. Також не виключені помилки при підрахунку, які можуть спотворювати результати тестування. У другому випадку помилки при підрахунку виключені. Так, для загальної обробки дані необхідно звести в єдину базу. Робити це за допомогою зовнішніх носіїв інформації не раціонально, потрібно використовувати мережеві технології.

Автори вирішили використати PHP-скрипт. По-перше, це дає змогу збирати дані не залежно від фізичного розташування студентів – в інших університетах, містах. По-друге, легко створювати дружній інтерфейс взаємодії з користувачем засобами HTML. По-третє, спрощується процедура використання системи збору даних про цінності й ціннісні орієнтації студентів, оскільки для роботи не потрібно інстальювати й налаштувати програми, а лише мати підключення до Інтернету. Для збору даних використовується пара: сторінка HTML та PHP-скрипт.

Перед початком тестування студент має зареєструватися на сторінці HTML. Проте реєстрація не є обов'язковою.

Форма для реєстрації студента	
Імя	<input type="text"/>
Прізвище	<input type="text"/>
По батькові	<input type="text"/>
Курс	<input type="text"/>
Група	<input type="text"/>
Дата	<input type="text"/>

Рис. 2. Форма реєстрації у HTML

HTML-сторінка містить відповідні таблиці на кожний блок цінностей.

```

<p align="left" class="style1"></p>
<p align="left" class="style1">Культурні цінності </p>
<table width="531" border="1">
<tr><td width="148"><strong>Бал цінності </strong></td>
<td width="409"><strong>Цінність</strong></td></tr>
<tr><td><input type="text" name="podoroj" /></td>
<td>подорожі</td></tr>
<tr><td><input type="text" name="literat" /></td>
<td>література</td></tr>
<tr><td><input type="text" name="muzika" /></td>
<td>захоплення музикою і образотворчим мистецтвом </td>
</tr>
<tr><td><input type="text" name="kultura" /></td>
<td>відвідування закладів культури </td></tr>
</table>
    
```

Бал цінності	Цінність
<input type="text"/>	подорожі
<input type="text"/>	література
<input type="text"/>	захоплення музикою і образотворчим мистецтвом
<input type="text"/>	відвідування закладів культури

Рис. 3. Блок культурних цінностей

Заповнюючи таблицю, студент має виставити відповідний бал цінності. Завершивши заповнення всієї анкети, студент може або очистити всі поля (наприклад, при помилках) або завершити проходження тесту й відправити дані на сервер.

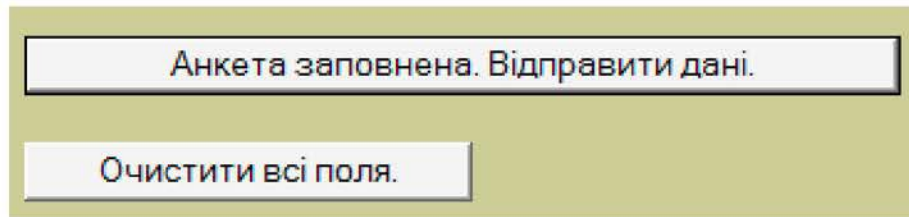

Рис. 4. Завершення тестування

Дані, відправлені на сервер, обробляються PHP-скриптом і записуються у файл. При такому невеликому обсязі даних було вирішено не використовувати MySQL базу даних, що значно спростило встановлення й обслуговування системи.

```
$j=1; $kontrol=true;
while ($j<21)
{$vhodjen=array_keys($realdata,$j);
if (count($vhodjen) > 1 ) { echo "Значення $j використано
більше одного разу" . "<br>"; $kontrol=false; };
if (count($vhodjen) == 0 ) { echo "Значення $j не
використано ні разу" . "<br>"; $kontrol=false; };
$j++;}

if ($kontrol) fwrite($dani,"OK".";"); else
fwrite($dani,"ERROR".";");
fwrite($dani,"\n"); fclose($dani);

echo("<br><br>");
if ($kontrol) echo("Анкета заповнена правильно. Ваші
дані записані.");
else echo("Неправильно введені дані!" . "<br>");
```

Рис. 5. Фрагмент коду для обробки даних анкет у PHP скрипті

На рис. 5 показано код контролю заповнення анкети. Відбувається підрахунок кількості входження кожної оцінки в анкету. При повторях або пропусках видається повідомлення про помилку. Після виправлення помилки студент може здійснити ще одну спробу відправити дані на сервер.

Дані кожного студента зберігаються в окремому рядку текстового файла.

```
Юрій;Кушпіль;Миколайович;3;ІН-
81;22.11.2010;7;5;8;6;16;17;15;14;9;10;11;20;2;3;4;18;12;1;19;13;
```

Рис. 6. Фрагмент збережених даних у файлі

Розділ полів відбувається знаком “ ; ”. Це дозволить легко, за допомогою майстра імпортувати дані в Excel. Подальша обробка даних не є складною й здійснюється засо-

бами Excel. Дані зводяться в таблицю, шаблон якої має бути заздалегідь підготовлено. Для кожної цінності виводиться рейтинг за шкалою: високий (1–3 місце), середній (4–10 місце), задовільний (11–17 місце), низький (18–20 місце).

Висновки

1. Категорія “цінність” є загальнометодологічним орієнтиром у вирішенні педагогічних проблем і повинна враховуватися в процесі формування ціннісно-сислової готовності майбутнього педагога до професійної діяльності.

2. “Здоров’я” є найвищою особистісною й суспільною цінністю й рівень сформованості світоглядних установок майбутніх фахівців здоров’я людини щодо місця здоров’я в системі цінностей може виступати як критерій оцінки готовності фахівця до професійної діяльності.

3. Запропонована комп’ютерна програма збору й аналізу результатів вивчення рейтингу ціннісних орієнтацій може бути використана для одержання оперативної інформації при проведенні масових досліджень із метою внесення змін і доповнень у зміст і методики професійної підготовки майбутніх фахівців.

1. Соціальна педагогіка : навч.-метод. посіб. / [Гусак П. М., Смолюк І. О., Бартків О. С. та ін.] ; Волин. держ. ун-т ім. Лесі Українки, Педагогічний ін-т ; за ред. П. М. Гусака. – Луцьк : Вежа, 2007. – Ч. 1. – 112 с. – Бібліогр.: в кінці розд. – ISBN 978-966-600-242-9.
2. Ільків О. С. Комп’ютерні технології у підготовці майбутніх фахівців фізичного виховання, спорту і здоров’я людини / Ільків О. С., Матвіїв В. І. // Концепція розвитку галузі фізичного виховання і спорту в Україні : зб. наук. пр. – Вип. VI, ч. I. – Рівне, 2009. – С. 162–171.
3. Коцан І. Я. Системная организация валеологического образования студентов / И. Я. Коцан // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – Х., 2002. – № 5. – С. 80–85. – Бібліогр.: 8 назв. – рус.
4. Орлов Ю. М. Методы обучения / Ю. М. Орлов. – М. : Импринт-Гольфстрим, [1998]. – 32 с.; 21 см. – (Серия “Педагогіка” / Ин-т проблем сознания Междунар. акад. информатизации. Отд-ние психологии МАИ). ISBN 5-85661-011-3.
5. Пелех Ю. В. Ціннісно-сисловий концепт професійної підготовки майбутнього педагога : монографія / Ю. В. Пелех ; за ред. М. Б. Євтуха. – Рівне : Тетіс, 2009. – 400 с. – ISBN 978-966-7359-55-3.
6. Поташнюк І. В. Валеологія : навч. посіб. / Поташнюк І. В. ; Волин. держ. ун-т ім. Лесі Українки, кафедра анатомії і фізіології. – Луцьк : Надтир’я, 1998. – 44 с. – ISBN 966-517-076-7.
7. Стануль В. А. Лучшие психологические тесты / В. А. Стануль. – М. : РИПОЛ классик ; Ульяновск : ИПК Ульян. Дом печати, 2009. – 190, [1] с. ; 17 см. – ISBN 978-5-386-01054-6.

Рецензент: канд. психол. наук, доц. Курилюк С. І.